

ANALIZA PRAĆENJA NASTAVE VJERONAUKA

Mina PLEH

Nastavni predmet vjeronauka uveden je u obrazovni sistem Bosne i Hercegovine Nastavnim planom i programom 1994./95. školske godine. Realno je rješenje izborno-obavezujući status vjeronauke, čija obaveznost za učenike slijedi tek nakon što se učenik uz pomoć roditelja slobodno opredijeli za nju. Takvo rješenje prihvaćeno je i u dijelu evropskih zemalja. Ono daje slobodu opredjeljenja, što je općeprihvaćeni demokratski princip. Nastava vjeronauke na području Kantona Sarajevo izvodi se u 66 osnovnih škola. Nastavu izvodi 89 nastavnika. Stručni savjetnik u Prosvjetno-pedagoškom zavodu vrši uži stručni nadzor nad radom nastavnika, zatim opći stručni nadzor nad radom odgojno-obrazovnih ustanova te pruža savjetodavno-instruktivnu pomoć u nastavnoj praksi.

Praćenje nastave vjeronauke i stručni uvidi u rad nastavnika, čime se, korekcijama i ocjenama kvaliteta nastave, teži njenom stalnom poboljšanju, na kraju školske godine zaokružuje se zbirnim izvještajem koji sadrži analizu stanja i prijedloge za unapređenja.

Ovom analizom usmjerit će se pažnja na praćenje nastave vjeronauke u Kantonu Sarajevo

radi sticanja uvida u stvarno stanje izvođenja nastave vjeronauke i ostvarivanja odgojno-obrazovnih ciljeva. Analiza neće dati odgovore na sva pitanja, ali će zasigurno imati višestruku korist, prije svega za Ministarstvo obrazovanja i nauke, odnosno Prosvjetno-pedagoški zavod i Rijaset Islamske zajednice u BiH, koji će dobiti dovoljno podataka i poticaj za dalje djelovanje na modernizaciji nastave vjeronauke, povećanju uspješne i kvalitetne nastave i realiziranju odgojno-obrazovnih ciljeva. U realizaciji nastave vjeronauke tokom proteklih deset godina vidljiv je stalan napredak. On se ogleda u:

- poboljšanju organizacije i kvaliteta izvođenja nastave vjeronauke,
- definiranju statusa nastavnog predmeta vjeronauke,
- reguliranju položaja nastavnika,
- poboljšanju zastupljenosti odgovarajućeg stručnog nastavnog kadra,
- procentu polaznosti učenika na vjeronauci,
- izradi Nastavnog plana i programa te udžbenika,
- saradnji državnih organa i organa Islamske zajednice.

Prilikom obavljanja uži stručnih nadzora, stručni savjetnik prati kvalitet izvođenja nastave.

Predmet užeg stručnog nadzora obuhvata:

- uvid u stručnu spremu nastavnika,
- uvid u pripremanje nastavnika,
- uvid u planiranje i programiranje nastavnog gradiva i odobrenu udžbeničku literaturu,
- uvid u rad nastavnika (posjeta nastavi),

- uvid u izbor metoda, oblika, tehnika i sredstava rada,

- procjenu znanja učenika, metoda i oblika ocjenjivanja,

- uvid u stručno usavršavanje,

- uvjete rada, kabinetnu nastavu, opremu i podjelu učenika u grupe.

Stručna sprema nastavnika

Tabelarni pregled stručne spreme nastavnika po općinama (tabela 1.) ▼

Općina	Broj nastavnika	Stručna sprema	Stručni ispit	
			položen	nije položen
STARI GRAD	8	VŠS 4 SSS 4	7	1
CENTAR	15	VSS 14 VŠS 1	15	
NOVO SARAJEVO	12	VSS 8 VŠS 3 SSS 1	10	2
NOVI GRAD	24	VSS 17 VŠS 6 SSS 1	19	5
ILIDŽA	13	VSS 4 VŠS 7 SSS 2	11	2
HADŽIĆI	6	VSS 2 VŠS 3 SSS 1	6	
TRNOVO	1	VSS 1		1
VOGOŠĆA	5	VSS 3 VŠS 1 SSS 1	4	1
ILIJAS	5	VSS 3 VŠS 1 SSS 1	3	2
UKUPNO	89	VSS 56 VŠS 22 SSS 11	75	14

Među nastavnicima vjeronauke su i tri magistra i tri hafiza.

Stupanjem na snagu Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju, nastavnici sa srednjom stručnom spremom koji imaju dvadeset godina staža mogu i dalje obavljati poslove na kojima su zatečeni u toj školi, dok su nastavnici koji imaju manje od dvadeset godina staže dužni za četiri godine završiti fakultet.

Nakon uporednih pokazatelja proteklih

školskih godina, može se uočiti kontinuirano povećanje stručne zastupljenosti. Procent zastupljenosti stručnog kadra koji izvodi nastavu vjeronauke u stalnom je porastu, što je vidno iz date tabele (tabela 3.).

Ovo su ohrabrujući podaci, jer je preduvjet za postizanje uspjeha i ostvarivanje kvalitetnog rada u odgojno-obrazovnom procesu profesionalni razvoj nastavnika i razvijanje nastavnih umijeća kao trajnog procesa.

Tabelarni pregled škola u kojima su nastavnici sa SSS-om (tabela 2.) ▼

Red. broj	Naziv škole	Više od 20 godina staža u nastavi	Manje od 20 godina staža u nastavi	Ukupno
1.	Edhem Mulabdić	1	1	2
2.	Mula Mustafa Bašeskija	1		1
3.	Saburina		1	1
4.	Čengić Vila I		1	1
5.	Mehmedalija Mak Dizdar		1	1
6.	Prva osnovna škola		1	1
7.	Treća osnovna škola		1	1
8.	9. maj – Pazarić	1		1
9.	Zahid Baručija	1		1
10.	Hašim Spahić	1		1
UKUPNO		11		

Tabela 3. ▼

Škol. godina	Broj nastavnika	Stručna sprema			Stručna zastupljenost %
		SSS	VŠS	VSS	
1998./1999.	80	68	2	10	15
1999./2000.	79	66	1	12	16,45
2001./2002.	76	46	9	22	40,78
2002./2003.	76	38	10	28	50
2003./2004.	84	28	21	35	66,57
2004./2005.	86	18	28	40	79,06
2005./2006.	87	14	28	45	83,9
2006./2007.	89	11	22	56	93,25

Pripremanje nastavnika

Stručni nadzori pokazali su da se nastavnici uglavnom redovno pripremaju za nastavu. Posebnu pažnju treba obratiti na to da pripremanje bude temeljito, smišljeno, stručno i pravovremeno. Najvažnija zadaća nastavnika je osmisliti nastavnu aktivnost kojom se djelotvorno postižu pedagoški rezultati i potrebe učenika.

Nastavnici su precizirali ciljeve nastavnog sata, istakli najznačajnije didaktičko-metodičke elemente, predvidjeli upotrebu nastavnih sredstava, etape sata, određivši njihov slijed, vremensko trajanje, nastojali da nastava i pojedini dijelovi učenicima budu zanimljivi tako

da im pobude pažnju, interes, maštu, emocije, htijenja i sklonosti. Pojedini nastavnici imali su poteškoća s određivanjem ciljeva nastavnog sata (odgojni, obrazovni, funkcionalni) koje je potrebno konkretno definirati za svaku nastavnu jedinicu, a ne uopćeno navesti. Nakon užeg stručnog nadzora, obavljen je razgovor sa nastavnicima i date su osnovne smjernice za pripremanje nastavnika. Može se konstatirati da većina nastavnika ima adekvatne nastavne pripreme.

Ukoliko nastavnik, bez obzira na tip nastavnog sata, nije napisao funkcionalnu pismenu pripremu za svaki nastavni sat sa svim metodičko-didaktičkim elementima, nastavni sat se ne može uspješno realizirati. Prethodno

je potrebno pisati redovne, funkcionalne pripreme, kako bi se izbjeglo rutinerstvo koje vodi improvizaciji.

- Stručno i metodičko pripremanje nastavnika za uspješno odvijanje nastavnog procesa ima osobitu didaktičku i metodičku vrijednost jer se ono izravno odražava na nastavni rad.

Planiranje i programiranje nastavnog gradiva i odobrena udžbenička literatura

Nastavnici imaju urađen godišnji plan vjeronauke, kao i operativne planove realizacije programskih sadržaja po vremenskim odrednicama i tipologiji nastavnih sati. Nastavno gradivo se planira i realizira u skladu sa zahtjevima NPiP-a. Evidentirana su djelimična odstupanja u realizaciji sadržaja u pojedinim školama, gdje su nastavnici planirali i programirali nastavno gradivo prema starom NPiP-u za treći razred devetogodišnje osnovne škole. Radi unapređivanja nastave, preporučeno je reprogramiranje godišnjeg i operativnih planova rada sa zahtjevima da se metodički i sa stanovišta ravnopravnosti planiranja tipova sati (obrada, ponavljanje, utvrđivanje) i upotrebe nastavnih sredstava inoviraju ti planovi. Koristi se odobrena udžbenička literatura. Izdavanjem udžbenika za drugi i treći razred devetogodišnje osnovne škole otklonjene su poteškoće na koje su nastavnici nailazili u prethodnim godinama u organizaciji i realizaciji nastavnih sadržaja. Primjena novih udžbenika kao osnovnog sredstva odgojno-obrazovnog procesa omogućuje organizaciju dinamičkog, interaktivnog i komunikacijski bogatog nastavnog procesa.

- Planiranje i programiranje zasniva se na prethodnom upoznavanju i proučavanju planova i programa, na analizi odgovarajuće stručne literature i upoznavanju udžbenika i priručnika.

- Nužnost osavremenjavanja nastave proizlazi i iz potrebe za aktuelizacijom programskih sadržaja, što neminovno nameće potrebu stalnog planiranja i programiranja nastavnog gradiva i korištenja literature.

Rad nastavnika (posjeta nastavnim satima)

U toku školske 2006./2007. godine pratili smo rad nastavnika pripravnika i nastavnika s radnim stažom, radi čega su elementi stručnih nadzora imali svoje specifičnosti. Prisustvovali smo satima redovne nastave od I. do III. razreda devetogodišnje osnovne škole i od III. do VIII. razreda osnovne škole, oglednim satima i projektima. Satima je uglavnom prisustvovao direktor ili pedagog škole. Nakon uvida, obavljen je razgovor s nastavnikom u prisustvu direktora škole i tom prilikom su date preporuke za unapređivanje nastave. Zapažanja i primjedbe poslije nastavnog sata isključivo su stručnog, savjetodavnog i poticajnog karaktera. Rad nastavnika praćen je izvještajem o užem stručnom nadzoru PPZ-a. Praćen je tok pismene pripreme, artikulacija nastavnog sata i realizacija planirane nastavne jedinice te ostvarivanje ciljeva nastavnog sata. Na taj način se prati savjesnost i ozbiljnost nastavnika i postiže se objektivnost i uspješnost nastavnog procesa, kao i specifičnost i značaj predmeta vjeronauka u odgoju i obrazovanju.

Ocjena rada nastavnika rezultat je posjete nastavnom satu i isključivo se odnosi na realizirani nastavni sat. Pripravnici se ne ocjenjuju, a mali broj nastavnika nije ocijenjen, s tim što ocjena uslijedi nakon druge posjete. U školskoj 2006./2007. godini sedam pripravnika položilo je stručni ispit.

Nakon realizacije oglednih sati, sate su analizirali prisutni nastavnici. Njihovo je mišljenje da je organizacija oglednih sati vrlo poticajna u razmjeni iskustava. Posebno treba naglasiti i pohvaliti to što je oglednom satu prisustvovao veliki broj nastavnika razredne i predmetne nastave u OŠ *Nafija Sarajlić*, što nije slučaj u nekim školama.

Velik broj nastavnika realizira vannastavne aktivnosti, vode sekcije iz vjeronauke, sudjeluju u kulturno-javnoj djelatnosti pripremajući programe povodom obilježavanja vjerskih praznika.

Neke škole pridaju veliku pažnju modernizaciji nastavnog procesa, primjeni didaktičkih principa kvalitetne nastave, organizirajući i realizirajući multidisciplinarne

i multimedijalne projekte u korelaciji više predmeta.

Škole u kojima su veoma uspješno realizirani projekti:

1. OŠ *Velešićki heroji*,
2. OŠ *Čengić Vila I.*,
3. OŠ *Edhem Mulabdić*,
4. OŠ *Meša Selimović*,
5. OŠ *Fatima Gunić*,
6. OŠ *Grbavica I.*

U OŠ *Behaudin Selmanović* provedeno je školsko takmičenje iz vjeronauke. Pobjednicima su uručene nagrade. Ovakav vid rada poticajan je, razvija takmičarski duh i mogućnost širenja znanja.

- Za djelotvoran rad i uspješnu realizaciju nastavnih sati potrebno je razmjenjivati iskustva, prisustvovati nastavi iskusnih kolega, oglednim i uglednim satima. Direktori škola trebaju pratiti prisustvo i evidentirati u dosje svakog nastavnika.

Izbor metoda, oblika, tehnika i sredstava rada

Djelotvoran nastavnik zna čime i kako će potaknuti učenike na učenje, kako pobuditi interes za rad. Može se konstatirati da nastavnici uglavnom koriste monološko-dijalošku metodu, tekstualnu metodu, frontalni i grupni oblik rada. Evidentne poteškoće u organizaciji grupnog oblika rada, racionalizaciji vremena, ostvarivanju emocionalno-psihološke pripreme u uvodnom dijelu sata naročito su prisutne kod nastavnika pripravnika. Ponekad je nastavnicima s manje iskustva u nastavi teško odabrati i izdvojiti ono što je najbitnije da učenici nauče. Uspješni nastavnici kombiniranjem tradicionalnih metoda, didaktičkih principa, oblika rada i primjenom metode aktivnog učenja i interaktivne nastave (igre, pitanja, dramatizacije, razgovori, učenički radovi, ilustracije) realiziraju programske sadržaje prema principima kvalitetne nastave i postižu uspješno podučavanje. Dosta nastavnika koristi i multimediju tako da nastavu vjeronauke učine interesantnom i laskom učenicima. Postižu progresivne promjene u organizaciji i realizaciji odgojno-obrazovnog rada u kreativnim

interakcijskim odnosima nastavnik – učenik. Nastoje sve aktivnosti prilagoditi dječijim psihofizičkim sposobnostima. Uglavnom je postignuta i međupredmetna korelacija. Nastavnici težište svog edukativnog rada stavljaju na odgojnu komponentu. Realizacija nastavnih sadržaja uz primjenu primjerenih zornih sredstava i pomagala omogućava efikasnost učenja i sve je prisutnija u školama.

- Kombiniranje nastavnih metoda, nastavnih oblika i upotreba nastavnih sredstava doprinosi uspješnosti nastave, povećanju motivacije za usvajanje novih sadržaja i aktivnom sudjelovanju učenika.

Procjena znanja učenika, metoda i oblika ocjenjivanja

Ocjenjivanje zauzima posebnu ulogu s aspekta njegove kompleksnosti i odgovornosti onoga koji ocjenjuje. Da bi ocjenjivanje predstavljalo neki vid nagrađivanja učenika, potrebno je tragati za metodama ispitivanja i ocjenjivanja koje će učenika stimulirati na maksimalno zalaganje. Smatramo da je glavni preduvjet za objektivno ocjenjivanje učenika naobrazba nastavnika, njegovo psihološko i emotivno stanje pri ocjenjivanju, njegov pristup nastavi, poznavanje naučnih dostignuća u ovoj oblasti.

Uvidom u odjeljske knjige razreda na čijem smo satu prisustvovali, može se konstatirati da je frekvencija ocjena zadovoljavajuća, da su ocjene na prvom i drugom polugodištu pravilno zaključene. Kontinuirana je procjena znanja učenika. Jedan broj nastavnika, pored usmenog ispitivanja, koristi i druge metode i oblike u evaluaciji znanja – kviz-testove, testove objektivnog tipa.

Procjenom znanja učenika od I. do III. razreda devetogodišnje osnovne škole, gdje je opisno ocjenjivanje učeničkih postignuća, vidljivo je da postoje poteškoće u načinu i bilješkama, za koje također vrijede pedagoška načela o organizaciji odgoja. Tako će prve godine sudjelovanja u praćenju i opisnom ocjenjivanju kod svakog nastavnika proteći u vježbanju i traženju riječi kojima se mogu iskazati osobine učenika. U godinama koje slijede nakon prvog susreta s praćenjem i opisnim ocjenjivanjem,

nastavnici će sticati iskustvo koje će im omogućiti da taj rad obavljaju s manje problema i uz manji utrošak vremena.

- Prilikom izrade testova, struktura i broj pitanja testa treba omogućiti da svi učenici pokažu usvojeni nivo znanja (prepoznavanje, reprodukcija, vještina, sposobnosti). Potrebno je odrediti mogući broj bodova i ostvareni broj bodova na testu.

- Praćenje i opisno ocjenjivanje traži od nastavnika razvijenost različitih sposobnosti i drugih osobina, a one se stiču vježbanjem i iskustvom. Važno je da se praćenjem i vrednovanjem djeluje na povećanje učeničkog motivacijskog nivoa i interesa za novim učenjem i znanjem.

Stručno usavršavanje

Nastavniku je potrebno široko opće obrazovanje, jer samo nastavnik koji ga posjeduje može poticati znatiželju i

interes učenika i ljubav prema učenju. Pod permanentnim usavršavanjem nastavnika podrazumijevamo kontinuirano osvježavanje, proširivanje, produbljivanje i primjenu pedagoško-psiholoških i metodičkih znanja, što započinje zasnivanjem radnog odnosa i traje tokom radnog vijeka nastavnika. Nastavnikova spremnost da se usavršava u struci izraz je njegove otvorenosti za inovacije, spremnosti da svoj rad obogati, usavrši i učini što efikasnijim.

U programskom i organizacijskom pogledu, realizacija stručnog usavršavanja može imati karakter individualnog i kolektivnog stručnog usavršavanja. U okviru stručne edukacije nastavnika, modernizacije njihovih znanja te ostvarivanja kvaliteta u nastavnom procesu, Prosvjetno-pedagoški zavod Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo organizirao je trodnevne seminare izvan Sarajeva, kao i jednodnevne seminare i stručne aktive. Na seminarima su obrađene aktualne teme iz struke, metodike i didaktike.

Tabelarni pregled realiziranih tema na seminarima 2004., 2005., 2006. i 2007. godine (tabela 4.) ▼

Br.	Mjesto održavanja seminara	Datum	Teme	Predavači	Oblik usavršavanja
1.	Gradačac	april 2004.	1. Obrazovne reforme zemalja u tranziciji, 2. Vjersko obrazovanje i kultura, 3. Jezik i stil vjeroučitelja, 4. Metode aktivnog učenja – radionica.	Mevlida Pekmez, prof. prof. dr. Ismet Bušatlić Meliha Terzić, prof. doc. dr. Edina Vejo	Trodnevni seminar
2.	Sarajevo	august 2004.	Pripremanje nastavnika za nastavu	stručni savjetnik	Aktiv
3.	Sarajevo	januar 2005.	Primjena savremenih metoda u nastavi vjeronauke – radionica	Beba Šarković, prof. Selma Džemidić, pedagog Muamer Tinjak, prof.	Seminar
4.	Sarajevo	august 2005.	Jačanje svijesti o okolini	Prof. dr. Azra Jaganjac	Aktiv
5.	Mostar	septembar 2005.	1. Uloga i značaj vjeronauke u obrazovnom sistemu, 2. Književni tekstovi u nastavi vjeronauke, 3. Jezik – najsavršenije sredstvo komuniciranja, 4. Umijeće pedagoškog djelovanja u nastavi vjeronauke – radionica, 5. Multimedijalna prezentacija nastavnog sata “Vakuf”.	Stručni savjetnik mr. Dževad Hodžić, Mevlida Pekmez, prof. prof. dr. Mujo Slatina Sija Hasani, nastavnica	Trodnevni seminar

6.	Sarajevo	august 2006.	1. Koncept kurikulumskog planiranja u nastavi vjeronauke, 2. Metodička ravan posmatranja nastavnog plana i programa, 3. Evaluacija kognitivnog, afektivnog i socijalnog aspekta u nastavi vjeronauke – radionica.	Doc. dr. Edina Vejo Izet Pehlić, prof.	Seminar
7.	Vlašić	oktobar 2006.	1. Vjeronauka u obrazovnom sistemu, 2. Predmet vjeronauke i predmet nauke, 3. Nastavnik u kvalitetnoj školi – radionica.	Stručni savjetnik prof. dr. Enes Karić prof. dr. Mirjana Mavrak	Trodnevni seminar
8.	Sarajevo	januar 2007.	Nastavni plan i program devetogodišnje osnovne škole	stručni savjetnik	Aktiv
9.	Sarajevo	august 2007.	Prikaz praćenja nastave vjeronauke	stručni savjetnik	Aktiv

Većina nastavnika redovno prisustvuje stručnim seminarima, aktivima i drugim oblicima stručnog usavršavanja. Prosvjetno-pedagoški zavod izdaje potvrdu o sudjelovanju i obliku usavršavanja. U školi se vodi evidencija o sudjelovanju. Rijedak je slučaj da se nastavnik jednostavno ogлуši o svoju obavezu stručnog usavršavanja, na šta uprava škole ponekad uopće ne reagira. Prilikom nadzora ukazano je na taj propust. Naravno, ima mnogo škola koje podržavaju nastavnike da se stručno usavršavaju te im omogućuju prisustvovanje stručnim seminarima izvan Sarajeva. Bitno je da nastavnik po povratku sa seminara pruži povratnu informaciju i prenese iskustvo sa seminara onim kolegama koji nisu imali priliku prisustvovati tim oblicima edukacije.

- S obzirom da je nastava neprekidni proces koji zahtijeva stalnu pripremu i stručno usavršavanje nastavnika kako bi odgovorili na izazove nove reforme obrazovanja, neophodno je kontinuirano praćenje stručne, pedagoške, metodičko-didaktičke literature.

- Da bi se postigao što bolji kvalitet stručnog usavršavanja, neophodna je jača koordinacija svih subjekata, saradnja unutar školskog kolektiva, ali i izvan škole, posebno u vidu razmjene iskustava i znanja međusobnim posjetama.

- Škole bi, uz pružanje podrške odlascima na kolektivno usavršavanje, trebale

nabaviti neophodnu stručnu, pedagoško-metodičku literaturu za nastavu vjeronauke.

Uvjeti rada, kabinetska nastava, oprema i podjela učenika u grupe

Nastava vjeronauke izvodi se u učionicama ili u kabinetima. Neke škole imaju pravilno uređene i dobro opremljene kabineti, koji imaju značajnu ulogu u modernizaciji nastave vjeronauke. Rad u kabinetu olakšava rad nastavnika, a učenike potiče na kreativnost, koncentriranost i samostalnost. Uočeno je da se u nekim školama nastava izvodi u kombiniranim odjeljenjima i broj učenika na vjeronauci je i do 35, što otežava realizaciju programskih sadržaja i nije u skladu sa zahtjevima pedagoških standarda i normativa. Sa namjerom da se osavremeni nastavni proces, omogućiti uspješna realizacija nastavnog gradiva, usklađena sa zahtjevima NPiP-a, kao i da se udovolji zahtjevima pedagoških standarda i normativa, preporučuje se u interesu učenika da se nastava izvodi zasebno u svakom odjeljenju, a ne u kombiniranom (spojenom).

- Opremanje kabineta savremenom opremom, organiziranje nastave prema važećim pedagoškim standardima i normativima zahtjevi su za uspješniju i funkcionalniju realizaciju nastavnih sadržaja i realiziranje odgojnih, obrazovnih i funkcionalnih ciljeva nastave vjeronauke.

Procent polaznosti učenika na vjeronauci

S obzirom da je nastavni predmet vjeronauka NPiP definiran kao izborni, praćena je zastupljenost nastave vjeronauke u školama. Urađene su analize o broju učenika koji pohađaju vjeronauku.

Nakon uporednih pokazatelja iz proteklih školskih godina, može se uočiti kontinuirano povećanje broja učenika koji pohađaju nastavu vjeronauke. Procent prolaznosti učenika na vjeronauci u stalnom je porastu, što je vidno iz tabele 5..

Tabela 5. ▼

Školska godina	Broj škola	Broj učenika	Broj Bošnjaka	Broj učenika koji slušaju vjeronauku	Procent %
1998./1999.	55	41.444	38.615	34.483	89,29
2001./2002.	58	37.110	34.839	32.483	93,23
2003./2004.	63	38.294	35.515	33.746	95,01
2004./2005.	63	39.732	37.323	35.623	95,44
2006./2007.	66	39.349	37.083	35.430	95,55

Primjer OŠ *Vladislav Skarić* (tabela 6.) ▼

Školska godina	Broj učenika	Broj Bošnjaka	Broj učenika koji slušaju vjeronauku	Procent %
1998./1999.	314	288	137	47,56
2001./2002.	296	279	196	70,25
2006./2007.	273	250	234	93,60

Ovi pokazatelji govore da je nastava vjeronauke u školi postala sastavni dio našeg odgojno-obrazovnog sistema i njeno postojanje potpuno je opravdano. Njezina odgojna prisutnost u školi povezana je s odgojnom zadaćom škole – cjelovit odgoj djece i izgradnja njihovog vjerskog i kulturnog identiteta.

Zaključci

Na osnovu posjeta školama, obavljenih užih stručnih nadzora, uvida u pedagošku dokumentaciju, mogu se izvesti sljedeći zaključci:

1. Nastava vjeronauke u školi je veoma djelotvorna i ima presudnu ulogu u odgoju i obrazovanju,

2. Nastava vjeronauke je stručno zastupljena u školama Kantona Sarajevo,

3. Većina nastavnika redovno i temeljito se priprema za nastavni proces. Stalno i funkcionalno pripremanje za nastavu stvara sigurnost, pouzdanje i garantira uspjeh u odgojno-obrazovnom procesu,

4. Nastavnici planiraju, programiraju i realiziraju nastavno gradivo u skladu sa zahtjevima NPiP-a, koriste odobrenu udžbeničku literaturu,

5. Učinjena su poboljšanja nastavnog umijeća i postignut velik iskorak u osavremenjavanju nastave vjeronauke,

6. Primjenjuju se nove metode aktivnog učenja i kreativne nastave, koriste nastavna sredstva s namjerom novog pristupa u realizaciji sadržaja, što doprinosi razvoju sposobnosti učenika za samostalno sticanje znanja, kreativnosti i istraživanja,

7. Kontinuirana je procjena znanja učenika,

8. Velik broj nastavnika redovno dolazi na stručne konsultacije u Prosvjetno-pedagoški zavod,

9. Nastavnici se kontinuirano stručno usavršavaju radi poboljšanja kvaliteta nastave i profesionalnog razvoja kako bi nastavni predmet vjeronauke koji predaju učinili interesantnim, dragim i omiljenim učenicima.

Prijedlozi za poboljšanje i unapređenje nastavnog procesa

❖ Da bi dostojno odgovorila zahtjevima koji se pred nju postavljaju, kao i reformi obrazovanja, nastavu vjeronauke u školi treba obogaćivati i permanentno razvijati na najsavremenijim dostignućima kako vjerske misli tako i opće pedagoške, psihološke i metodičko-didaktičke teorije i prakse. Na taj način bi se učenicima na najadekvatniji način približile vjerske i kulturne vrijednosti i aktuelne znanosti o odgoju i obrazovanju;

❖ Nastavnici vjeronauke moraju posjedovati široku kulturu, duboko znanje o vjeri, opće znanje, pedagoško-psihološko i didaktičko obrazovanje, a sve sa svrhom kvaliteta uspješnog i kreativnog podučavanja i modernizacije nastavnog procesa;

❖ Neophodno je permanentno stručno usavršavanje i održavanje seminara, aktiva, razmjena iskustava, kao i kontinuirano samoobrazovanje i praćenje stručne i metodičko-didaktičke literature;

❖ U stručni tim za izradu Nastavnog plana i programa za razrede devetogodišnje osnovne škole, svakako, uključiti iskusne nastavnike, koji će iz prakse moći istaći ono što je veoma dobro i prihvatljivo, kao i ono što ne odgovara uzrastu i interes učenika;

❖ Dalji rad na izradi priručnika i drugih nastavnih sredstava;

❖ Nastavu vjeronauke u školi organizirati u skladu sa zahtjevima Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju te prema važećim pedagoškim standardima i normativima.